

τικόν εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖν· διότι οὐκ ὀλίγοις τῶν νεωτέρων λογίων ἐντυγχάνομεν γινώσκουσι τὴν ἱστορίαν ταύτην ὅσον καὶ τὴν τῆς Ἰαπωνίας. Καὶ ὁμῶς, οὐ μόνον κατ' ὀφειλὴν πρέπει νὰ μὴ ἀγνοῶμεν τοὺς πατέρας ἡμῶν καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν, ἀλλ' ὅπως « καὶ μηδὲν ἀνάξιον ἐπιτηδεύωμεν τῶν προγόνων, » ὥς ἔλεγεν ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ἢ καὶ ὅπως ἀποκτῶμεν ἐμπειρίαν τῆς ἱστορίας, κατὰ τὸ σφόν τοῦ Πολυβίου ῥητὸν, τὸ ὁποῖον ἔταξεν ὁ Κ. Τρικούπης ἐν κεφαλίδι τῆς ἱστορίας αὐτοῦ.

Monete inedite dei Gran Maestri dell' ordine di S. Giovanni di Gerusalemme in Rodi, dichiarate da P. Lambros. Venezia 1865. Ἦτοι: « Ἀνέκδοτα νομίσματα τῶν Μεγάλων Μαγίστρων τοῦ ἐν Ῥόδῳ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν ὑπὸ Π. Λάμπρου. Ἑνετία 1865. »

Τὸ πόνημα τοῦτο εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἐκδοθὲν ἐν τῇ *Πανδώρα* τὸ 1859 ἔτος (1), τὸ ἐπανεθὲν κατὰ τὴν Ἑσπερίαν καὶ μεταφρασθὲν ἐν τῇ Γαλλίᾳ, δι' ὃ ἡ ἐν Παρισίῳ *Revue Numismatique* ἔγραψε τὰ διαθρύπτοντα ἐκεῖνα τὴν ἐλληνικὴν φιλοτιμίαν, ἀτινα δημοσιεύσαντες ἄλλοτε (2), κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναλάβωμεν καὶ σήμερον, ὅτε μετάφρασις ἰταλικὴ ὑπὸ ἐμπείρου νομισματολόγου τοῦ Καρόλου Kunz γενομένη, ἐπικυροῖ τὰς προηγηθείσας γνώμας καὶ ἐπικροτεῖ τῇ ἐμπειρίᾳ τοῦ συγγραφέως.

« . . . Ἐχάρημεν καθ' ὑπερβολὴν ἀναγκάσαντες ἀξιόλογον ἄρθρον γραφὴν καὶ δημοσιευθὲν ἐν Ἀθήναις, ὑπ' ἀνδρὸς ἀνήκοντος εἰς τὸ μεγάλθυμον χριστιανικὸν ἔθνος μεθ' οὗ συνδέουσιν ἡμᾶς τοσοῦτοι δεσμοί. Πῶς δὲ νὰ μὴ καταδειξώμεν εὐχαρίστως ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι, οἵτινες ὑπῆρξαν κατὰ πάντα διδάσκαλοι ἡμῶν, ὑπάρχουσι καὶ σήμερον ἐτι ἄξιοι ἡμῶν ἐράμιλλοι; »

Μετὰ τὴν τοιαύτην ἐπιδοκιμασίαν τοῦ σοφοῦ Κ. Adrien Longpérier, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐπίσης ἐπιστήμονος Κ. Kunz μετάφρασιν, πᾶσα παρ' ἡμῶν κρίσις ματαίη. Τοῦτο μόνον πρέπει νὰ ἀναγράψωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἔργα ὡς τὰ τοῦ Κ. Π. Λάμπρου καὶ τὰ τοῦ Κ. Σπ. Ζαμπελίου, αὐτινος τὸ πολλοῦ λόγου καὶ μελέτης ἄξιον σύγγραμμα « Τὰ Ἰταλοελληνικά, » ἐδημοσιεύσαμεν τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τῇ *Πανδώρα*, συντελοῦσι τὰ μέγιστα εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς τοσοῦτῃ σκοτεινῆς ἱστορίας τοῦ ἐλληνικοῦ μέσου αἰῶνος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΑΡΕΚΒΟΛΙΚΑΙ

Εἰς τὸν Χρυσόβουλλον Λόγον

ΑΛΕΞΙΟΥ Α' ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ.

ὑ π ὁ

Ι. ΣΑΚΚΕΛΙΩΝΟΣ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 364).

Αὐτ. στίχ. 28. *Οἰκειακῶν*] *Οἰκειακά* ἢ *Ἰδιικά* ἔλεγοντο τὰ ἴδια τῶν αὐτοκρατόρων κτήματα καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν πρόσδοι. Ὁ δὲ τὴν τούτων πάντων πεπιστευμένος διοίκησιν ἐλέγετο Ὁ ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν ἢ *Λογοθέτης τῶν οἰκειακῶν*, καὶ *Κόμης τῶν ἰδικῶν* ἢ *τῶν θείων ἰδικῶν* [Ἄτακτ. Τόμ. Ε', σελ. 260], καὶ παλαιότερον *Κόμης τῶν περιβάτων* (ἐλλήν. Ἰδίων) [Θεοδώρητ. Ἐκκλ. ἱστορ. Γ'. β'], πρὸς ἀντιδιαστολὴν δηλονότι τῶν τοῦ δημοσίου, ὑπαγομένων ἐκείνων τῷ *Λογοθέτῃ* τοῦ γενικοῦ. Ἐτηρήθη δὲ ἡ τελευταία αὕτη ὀνομασία ἄχρις Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰωάννου Λαυρεντίου τοῦ Λυδοῦ: « *Κόμης περιβάτων*, ὁ τῶν ἰδίων πῶς τοῖς βασιλεῦσι προσηκόντων προσετίθῃ ἄχρις Ἀναστασίου βασιλέως οὕτως ἐκαλεῖτο » [Περὶ πολιτ. ἀρχ. β'. 27]. Ἰδιὸν δ' ἦν καὶ τοῦτο ὑπουργεῖον, *Σέκρετον τῶν οἰκειακῶν* λεγόμενον, ἀναλογῶν δὲ τῷ καθ' ἡμᾶς: *Υπουργεῖον ἐπὶ τοῦ βασιλ. οἴκου*.

Αὐτ. στίχ. 29. *Κουρατορίων*] Ἀπὸ τοῦ Λατιν. *Curator* (ἐλλήν. Φροντιστής, Ἐπιμελητής) εἴρηται τὸ *Κουρατόριον*, ἦτοι *Ἐπιμέλημα*, ἡ γοῦν *Ἐπιτροπεία*. Πολλὰ γὰρ ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλικὰ οἰκοδομήματα, οἷον πλάτεια, ἀρχεῖα καὶ ἄλλα, ὧν ἡ ἐπιστάσις τοῖς ἐπισημοτέροις τῶν πολιτῶν ἐπετέτραπτο. Ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ἡ τῶν ἐπιστατῶν ἢ ἐπιτρόπων τούτων ἐπιτήρησις ἦν ἀνατεθειμένη τοῖς οὕτω καλουμένοις *Ἐφόροις*.

Αὐτ. *Εἰδικῶν*] *Εἰδικοί* (ταυτὸν τῷ *Ἰδικοῖ*) ἐλέγοντο, ὡς ἔοικεν, οἱ κατὰ μέρος ἐπιστάται τῶν βασιλικῶν τμημάτων.

Αὐτ. *Γηροτρόφων*] Οἱ *Γηροτρόφοι* ἢ *Γηροκόμοι*, κατὰ Πορφυρογέννητον, ὑπέκειντο τῷ *Σεκρέτῳ* τῆς *σακέλλης* [Ἐκθ. τῆς βασιλ. τάξ. σελ. 447]· ἐξ οὗ περ εἰκάζεται, ὅτι ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοκρατορικοῦ ταμείου ἐχορηγεῖτο ἡ ἀναγκαία δαπάνη, πρὸς περίθαλψιν τῶν ἀπόρων καὶ ἐγκαταλελειμμένων γερόντων, ὡς ἐτι καὶ πρὸς ἀνατροφὴν τῶν ὀρφανῶν, περὶ ὧν αὐτίκα δηλώσει ὁ λόγος. Πρώτη δὲ, κατὰ Κωδινόν, ἡ μηχανὴ Ἑλένη ἐκτισε γηροκομεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει [Περὶ πατρίων Κωνσταντινουπόλ. σελ. 38.—Πρόβλ. καὶ Ἀνων. Πάτρ. παρὰ Βενδουρίῳ ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 48].

Αὐτ. στίχ. 30. *Ὀφανοτρόφων*] Οἱ *Ὀφανοτρόφοι*

(1) Τόμ. Θ', σελ. 497.

(2) Τόμ. Γ', σελ. 283.

ροί εἶχον τὴν ντ' τάξιν ἐν τοῖς τῶν βασιλείων ἀ-
ξιώμασιν [Πορφυρογέν. ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 414]. Ἐπε-
μελοῦντο δὲ οὗτοι τῆς τῶν ὀρφανῶν παίδων ἀνατρο-
φῆς, ὑπὲρ ὧν φιλανθρωπεύοντο οἱ αὐτοκράτορες
ἐδαπάνων ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτῶν ταμείου. Πρῶ-
τος δ' αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀλέξιος ἀνίδρυσεν ὀρφανοτρο-
φεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ἱστορεῖ Ἄννα ἡ ἐ-
αυτοῦ θυγάτηρ, διὰ μακρῶν περιγράφουσα αὐτό τε
τὸ οἰκοδόμημα καὶ τὸν τρόπον τῆς τῶν ὀρφανῶν
ἀνατροφῆς [Ἀλεξιάδ. ΙΕ', σελ. 381]. Ἄλλη μέντοι γε
μνηστὴρ εἰς πολλῶ προγενέστερον τοῦ Ἀλεξίου αὐ-
τοκράτορα, τὸν Ἰουστινιανόν, ἀποδίδωσι τὸ φιλαν-
θρωπικὸν τοῦτο καθίδρυμα [Σουίδ. λέξ. Ἰουστινια-
νός]. Ἀλλὰ καὶ ὁ Χρονογράφος Ἐφραίμιος ταῦτα περὶ
Ἀλεξίου ἱστορεῖ: «Καὶ πασι δ' ἀνήγειρεν ὀρφανοῖς
δόμον, Τάξας σιτήσεις διαψίλεις ἐν τῷ δόμῳ, Ἐπιμε-
λείας καὶ τροφῆς τούτων χάριν» κτλ.» [Βλ. Ἀγγ.
Μαίου Scriptor. Veter. Nov. Collect. tom. III,
pag. 91, v. 3655. Rom. 1828]. Κατὰ δ' αὖ τὸν
Ζωναρᾶν, ἐσχολακὸς ἤδη τὸ ὀρφανοτροφεῖον, πολ-
λοῖς ἀναλώμασιν Ἀλέξιος ἀνεκαίνισέ τε καὶ ἀνένε-
υσε, πολλὰς κτήσεις προσενέμας αὐτῷ [Χρον. εἰς
Ἀλέξ. σελ. 304]. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ Κωδι-
νοῦ ἦν ἤδη κατηργημένον, ὡς φαίνεται, τὸ ὀρφανο-
τροφεῖον· φησὶ γάρ: «ὁ ὀρφανοτρόφος ἦν φροντίζων
καὶ ἐπιμελούμενος πάλαι τῶν ὀρφανῶν» [Περὶ Ὀφ.
παλ. ε. 76].

ΣΕΛ. 550. στήλ. α, στίχ. 1. Φύλακος] Πάντες
οἱ θησαυροὶ καὶ τὰ κειμήλια τοῦ κράτους ἐφυλάσ-
σοντο εἰς ἐν τῶν ἐν τοῖς μεγάλοις λεγομένοις βασι-
λείοις τρικλίνων, ὅπερ ὠνομάζετο Φύλαξ. Περὶ αὐ-
τοῦ σημειοῦται ὁ Ρεῖσκιος ὅτι ἐστὶν ἡ πλήρης φρά-
σις: ὁ Φύλαξ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν [εἰς Πορ-
φυρογέν. ἐνθ. τῆς βασιλ. τάξ. σελ. 17].

Αὐτ. στίχ. 2. Ἐλευθερίου] Εἰς τῶν λαμπροτέ-
ρων οἰκῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὠνομάζετο
Τὰ Ἐλευθερίου [παλάτια], κτίσμα τῆς βασιλίδος
Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας, συζύγου Λέοντος Δ' τοῦ τῆς
Χαζάρας προνομαζομένου [Κεδρην. σελ. 388 καὶ
390. Πρβλ. καὶ Ἄνων. Πάτρια Κωνστ/λεως παρ'
Ἄντ. Βανδουρ. Imper. Orient. sive Antiquit.
Constantinop. tom. I, pars III, p. 42, καὶ Κω-
διν. Περὶ πατρ. Κωνσταντινουπ. σελ. 59].

Αὐτ. Μαγγάνων] Βασιλικὸς οἶκος ἦν καὶ τὰ
Μάγγανα, κτίσμα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, κατὰ
Κωδινόν [Περὶ κτισμ. Κωνσταντινουπ. σελ. 34],
κατὰ Κεδρηνὸν δὲ, Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα [σελ.
588]. Μέννηται τούτου καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ [Ἀλε-
ξιάδ. Γ', καὶ ΙΕ', σελ. 65 κ. 394]. Τοιαύτης δ' ἐ-
λαχε κλήσεως, ὡς ἀπὸ τοῦ ἐγγύς που ὑπάρχοντος
ἐχυρωτάτου πύργου τῶν τῆς πόλεως τειχῶν, Μάγ-
γανα καὶ αὐτοῦ λεγομένου: «διὰ τὸ τὰ μάγγανα

πάσης τῆς πόλεως καὶ τὰς μηχανικὰς ὕλας ἐκείσε
ἀποκείσθαι, καὶ τὰ πρὸς τειχομαχίαν σκευή», ὡς
φησι Κωδινός [ἐνθ. ἀνωτ.].

Αὐτ. Οἰκιστικῶν] Ὁ Λατῖνος μεταγλωτιστὴς τοῦ
Πορφυρογεννήτου Λείχιος ἐρμηνεύει τὴν λέξιν Οἰκί-
στικὸς διὰ τοῦ Ἑξάρχων τῶν ἀρχιτεκτόνων.

Αὐτ. στίχ. 3. Αὐτοῦ] Πάντας δηλονότι τοὺς
εἰρημένους.

Αὐτ. στίχ. 4. Χαρτουλαρίων] Ἐν τῷ προλεχθέντι
ἐπισήμῳ ἀντιγράφῳ γέγραπται: Χαρτουλαρίων τοῦ
τε δρόμου καὶ τῶν θεμάτων. Ἀλλὰ περὶ τούτων δι-
ερίπτεται ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ μικρὸν ἀνωτέρω.

Αὐτ. στίχ. 5. Νοταρίων] Περὶ τῆς τούτων βιβ-
μολογίας ὅρα ὁπισθεν σελ. 84, στήλ. 6'.

Αὐτ. στίχ. 11. Ἐκτον] Ἦτοι σωτηρ. 1088.

Εἰς τὸ γη' ἀριθ. κθ' χριστοβοῦλλων ἀναρονικοῦ τοῦ νεώτερου.

ΣΕΛ. 550. στήλ. α, στίχ. 24. Ἀναστήμασιν]
Ἀναστήματα καλοῦσιν ἔτι καὶ νῦν ἐν πᾶσι τῶν νή-
σων, οἷον ἐν Νάξῳ, Πάτμῳ, Κῷ καὶ ἀλλαχοῦ, τὰ
λίαν ἐπιμελελημένα καὶ ἐν ἀκμῇ ὄντα κτήματα, ἡ-
γουν κήπους, ἀμπελῶνας, ἀγροκήπια κλπ. Ὅθεν καὶ:
Ἀνεστημένον πρᾶγμα, ἀπὸ τοῦ Ἀναστήγειν, του-
τέστιν ἐπιμελῶς καλλιεργεῖν καὶ ἀκμάζον ἀναδει-
κνύειν τὰ πρόπαλαι παρημελημένον κτήμα. Καὶ
παρὰ Χίοις δὲ καλεῖται Ἀναστάτης ὁ τῶν ταιούτων
κτημάτων καλλιεργητής [Βλ. Ἄτακτ. τόμ. Δ',
σελ. 16].

Αὐτ. στίχ. 30. Τὴν Πτέριν] Πτέρις (δ) καὶ καθ'
ἡμᾶς ἔτι καλεῖται ἡ τοποθεσία αὕτη ὡσαύτως δὲ
καὶ τῶν ἐφεξῆς ἄλλων αἱ πλείους διασώζουσιν ἀμε-
τάβλητα τὰ αὐτὰ ὀνόματα, ὡς περ ἐπληροφορήθην,
εἰς Ἀἴμνον πρὸ τινος χρόνου παραγενόμενος.

ΣΕΛ. 551, στήλ. α, στίχ. 5. Παρθένου καὶ
τοῦ Τεμενίου] Μεταφέρωμεν ἐνταῦθα ἐκ τῶν εἰς
τὴν Ὑποτύπωσιν τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου ἡμετέ-
ρων Παρεκβολικῶν σημειώσεων τὰ περὶ τούτων λε-
χθέντα: «Παρθένου καὶ νῦν ἔτι ὀνομάζεται τῶν
προαστειῶν τούτων τὸ πρότερον. Καὶ διδασκόμεθα
λοιπὸν ἀπὸ τῆς τοῦ τέπου ὀνομασίας, ὅτι αὐτόθι
ὑπῆρχεν ἀναμφηρίστως τοπάλαι τὸ τῆς Παρθένου
[Ἀρτέμιδος] ἱερὸν, οὗτινος μέμνηται ὁ ἀπὸ Μιλή-
του περιπατητικὸς φιλόσοφος Κλύτος ἐν ταῦτοις:
«Περὶ δὲ τὸ ἱερὸν τῆς Παρθένου ἐν Ἀέρῳ εἰσὶν οἱ
καλούμενοι ὄρνιθες μελεαγρίδες. Ὁ δὲ τόπος ἐστὶν
ἐλώδης, ἐν ᾧ τρέφονται» [παρ' Ἀθην. Δειπν. ΙΔ'.
71.—Πρβλ. καὶ Ἀθην. Ζώ. ἱστορ. Δ'. μβ']. Ἦστι
δὲ καὶ μῦθος περὶ τῶν ὀρνίθων τούτων, ὁ ἐξῆς:
Γόργη, Εὐρυμήδη, Δηϊάνειρα καὶ Μελανίππη ἀδελ-

φαί ἦσαν Μελεάγρου. Διὰ δὲ τὸ θρηνεῖν αὐτὰς ἀδιαλείπτως παρὰ τὸ σῆμα τοῦ ἀδελφοῦ, ἡ Ἄρτεμις ἐψαμένη ῥάβδῳ μετεμόρφωσεν εἰς ὄρνιθας καὶ ἀπώκισεν εἰς Λέρον, ὀνομάσασα Μελεαγρίδας. Ταῦτα περὶ αὐτῶν φησι Νίκανδρος ἐν Γ' Ἑταιριουμένων [παρ' Ἀντων. Λιβεράλ. Μεταμορφ. β']. Ἀπέχει δὲ τῆς πόλεως τριάκοντά που σταδίους, πρὸς ἄρκτον, ἐνθα καὶ λιμὴν ὁμώνυμος, κάλλιστος μὲν καὶ εὐρυχωρότατος τῶν λοιπῶν τῆς νήσου, δύσκολον δὲ καὶ ἐπικίνδυνον παρεχόμενος τὴν καταγωγὴν, διὰ τὴν κατὰ μέσον τοῦ πτομίου ὑφαλον πέτρην. Σώζονται δὲ καὶ ἀρχαῖα ἐρείπια ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ αὐτοῦ μετοχίου τῆς τοῦ Θεολόγου μονῆς. Τοῦ Παρθενίου μέμνηται καὶ ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς τοῦ Σταδισμοῦ τῆς Μεγάλης θαλάσσης, οἶον: «Ἀπὸ Λέρου ἐπὶ τὸ Παρθένιον σταδίους ξ'. — Ἀπὸ [τοῦ Παρθενίου τῆς] Λέρου ἐπὶ τὸ τῆς Πάτμου Ἀμαζόνιον σταδίους σ'» (α) [Ὁρα Geogr. minor. Graeci, σελ. 499, ἐκδ. Κ. Μυλλέρου]. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ χωρίου ἀγόμενος, ὡς εἰσιν, ὁ Κεῖπερτος, οὐκ ἐν τῇ Λέρῳ ἀλλ' ἀλλαχοῦ ὑπέληξε τὸ Παρθένιον κεῖσθαι· ὅθεν καὶ ὠνόμασεν οὕτως ἐν τῷ Ἀτλαντι αὐτοῦ νησιδίον τι παρὰ τῇ Αἰφίᾳ, ὅπερ οἱ Πάτμιοι Χαλαυρωπὰ (τὰ) καλοῦσι [βλ. H. Kiepert Topographisch-Histotischer Atlas von Hellas etc. Berl. 1846]. Τὸ δὲ Τεμέριον, Τημέρια (τὰ) νῦν λεγόμενον, πρὸς τὰ δυσμικὰ κεῖται τῆς πόλεως, ἐν ἀποστάσει σταδίων εἴκοσιν».

Αὐτ. στίχ. 10. Ἀσπορτίου] Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. ΚΒ' Χρυσοβούλλῳ Μιχαήλ τοῦ Παλασιολόγου καλεῖται τὸ μετόχιον τοῦτο: «Ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, ἡ ἐκ τῆς τοῦ τόπου κλήσεως ἐπονομαζομένη τῶν Σπορδῶν»· ἐνθα ταῦτα σημειοῦμεθα: «Ὁ μὲν ναὸς τῆς Θεοτόκου διασώζεται ἔτι, Κουβουκλιαρὴ ἐπιλεγόμενος, ὡς ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ αὐτοῦ· ἡ δὲ τοῦ τόπου κλήσις παρέφθαρτε εἰς τὸ Ἀσφενδίου· ὅπερ ἐστὶ κωμύδιον τερπνύτατον ἐν ταῖς ὑπωρεῖαις τοῦ ἱερομέδοντος, εἰτοῦν Δικαίου, ὡς ὀνομάζεται νῦν τὸ τῆς νήσου ὄρος».

Αὐτ. στίχ. 12. Ἰ. Χριστοῦ] Καθὰ ἐσημειώσαμεθα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. ΚΣ' Χρυσοβούλλῳ Ἀνδρονίκου τοῦ Πρεσβυτέρου, τὸ μετόχιον τοῦτό ἐστιν ἴσως τὸ ἐπὶ τοῦ ὄρους Δικαίου ἔτι καὶ νῦν ὑφιστά-

(α) Ἐκ τοῦ παραυτίκα ἐπιφερομένου: «Ἀπὸ τοῦ Ἀμαζονίου ἐπὶ τὴν Κορσίαν σταδίους ὁ», πρόδηλον ἐστὶ Ἀμαζόνιον ἐστὶ τὸ βόρειον τῆς Πάτμου ἀκρωτήριο, ὃ νῦν Γερανὸς καλεῖται, ὑπ' οὐδενὸς δ' ἄλλου τῶν παλαιῶν γεωγράφων μνημονευόμενον. Κορσίς δ' ἐστὶν ἡ νῦν Κρούσσοι (οἱ) λεγόμενη, περὶ ἧς ἐπιθιτ' ἀλλαχοῦ σημειωθέντα μοι [Πανθ. τόμ. II', σελ. 371]. Ἀντὶ μέντοι τοῦ ἀριθμοῦ ὁ, ἀνάγνωθι ρ', ὡς περ ὁ κλεινὸς ἐκδότης ὀρθότατα ἐσημειώσατο αὐτόθι, ὑπὸ τοῦ Ἀγαθημέρου ὀδηγούμενος.

μενον· ὅπερ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. ΜΒ' Πράξει τοῦ ἀναγρφέως Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἐπονομάζεται τοῦ Ἀμπελά. Μεταφέρω δ' ἀπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Β' Χρυσοβούλλου Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου ὃ μοι περὶ τούτου τοῦ ὄρους ἐκεῖ σεσημειώται: «Οὕτως ὀνομάζεται ἔτι καὶ νῦν τὸ ὄρος τοῦτο, ἀρσενικῶς μέντοι (ὁ Δίκαιος) ὑπὸ δὲ τῶν ἀρχαίων ἐκαλεῖτο Ὀρομέδων [Θεόκρ. Εἰδ. Ζ', σ. 46· ἐνθα ὁ Σχολιαστὴς λέγει: «Ὀρομέδων ἐστὶν ὄρος ἐν Κῷ, ὁψιλότερον τῶν ἐν τῇ Κῷ (ἴσως γρ. τῶν ἐν τῇ τήσῳ) ἐτέρων ὄρεων», ἡ Ἡρίων [Plin. Hist. Natur. V, 36], ἀπὸ τοῦ σχήματος πάντως· τῶν γὰρ κορυφῶν αὐτοῦ αἱ μᾶλλον ὑπερνεστηκυῖαι, παραλλήλως κείμεναι καὶ εἰς ὁξὺ ἀπολήγουσαι, τοῖς τοῦ πρίονος ὁδοῦσιν ἐμφέρειαν ἔχουσιν. Ἐπὶ τῆς μιᾶς δ' αὐτῶν, ὕψος ἐχούσης ἀπὸ τῆς θαλάσσης ποδῶν 2760, δέκνυνται τὰ ἐρείπια τῶν ἐνταῦθα ἀναφερομένων Κελλίων, καὶ ναῖδιον ὑφίσταται τοῦ Σωτήρος, ἐνθα τελεῖται ἐτησίως ὑπὸ τῶν περιόικων πανήγυρις τῇ σ' Αὐγούστου».

Αὐτ. Ἀλσος] «Μόνη τοῦ τόπου ἡ κλήσις σώζεται εἰςέτι, Παναγία τοῦ Ἀλσους λεγομένου· αὐτὸς δ' ὁ ναὸς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καθηρέθη μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν σεβασμάτων, καὶ ἐκ τῆς ὕλης αὐτῶν ἐκτίσθη τὸ παρὰ τὴν περιθρύλλητον πλάτανον τζαμίον τοῦ Χασάν-πασᾶ ἐπιλεγόμενον. Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Ὀθωμανικῷ κωμυδρίῳ Κερμετὲ, πρὸς μεσημβρίαν, ἐν εὐόπτῳ τόπῳ» [Ἐκ τῶν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. ΚΤ' Χρυσοβούλλον ἐμὼν σημειώσεων].

Αὐτ. στίχ. 15. Πηλεῖα] Κἀνταῦθα μεταφέρομεν ἀπὸ τῶν εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν Ὑποτέλωσιν ἡμετέρων Σημειώσεων τὰ περὶ τοῦ τόπου τούτου ἱστορημένα: «Πηλεῖον καλεῖται μέχρι τοῦ νῦν αὐτὸς τε ὁ βουνὸς καὶ ἡ ἐπὶ τῆς διαιράδος αὐτοῦ συνόλως ὑφισταμένη ἔτι κώμη· ἥτις ἐξοικισθεῖσα τῷ 1813 ἔτει, αἰτίᾳ τοῦ ἐνσκήψαντος καὶ, μικροῦ δεῖν, τὴν νήσον πᾶσαν ἐξολοθρεύσαντος δεινοῦ λοιμοῦ, κατελείφθη ἔρημος, νέαν ὁμώνυμον κώμην κτισάντων τῶν οἰκητόρων ἐν τῷ πεδίῳ, οὐ μακρὰν τοῦ βουνοῦ· δι' ὃ καὶ λέγεται ἡ κώμη αὕτη Κάτω Πηλεῖον, πρὸς διαστολὴν τῆς ἐγκαταλελειμμένης, ἥτις καλεῖται Ἐπάνω Πηλεῖον. Ἐπ' αὐτῆς δὲ τῆς τοῦ βουνοῦ ἄκρας ἴστανται τὰ τεῖχη φρουρίου Βυζαντινοῦ, ὅπερ ἦν κατεχόμενον πρῶην μὲν ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, ἐλόντων καὶ τὴν Κῶν τῷ 1314, καὶ ἄχρι τοῦ 1522 ἀρξάντων αὐτῆς, ὕστερον δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐξοικισμοῦ τῆς κώμης, ἐγκαταλέλειπται καὶ αὐτὸ ἔρημον φρουρᾶς. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ νέᾳ κώμῃ ὄρῶνται σποράδην ἀρχαιοτήτων λείψανα, καὶ μάλιστα παρὰ τῇ πηγῇ τῇ καλουμένῃ Χαρμύλειον, ἐνθα δέκνυνται ὑπό-

γυῖόν τι ἥρωον (ἴσως αὐτοῦ τούτου τοῦ Χαρμύλου, περὶ οὗ κατωτέρω)· οὐ ὑπερθεῖν κεῖται ναΐδιον τοῦ Σταυροῦ, καὶ στήλη λίθου λευκοῦ ἐν αὐτῷ ἐντεταίσται, ταύτην φέρουσιν τὴν ἐπιγραφὴν γράμμασι τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος: *Ἰερὰ ἂ γὰρ, καὶ ἂ οἰκία* || *ἂ ἐπὶ τῇ γὰρ, καὶ τοὶ καὶ* || *ποι, καὶ ταὶ οἰκίαι ταὶ* || *ἐπὶ τῷ κάπῳ, Θεῶν* || *δουδεκα καὶ Χαρμύλου* || ἥρω[ος] τὸν *Χαρμύλου*. Ταύτης δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ἀπόγραφον ἐδεδώκειν τῷ κλεινῷ καθηγητῇ τῆς ἀρχαιολογίας Λοδοβίκῳ Ροσσίῳ, ὅτε ἐν ἔτει 1843 κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον ἀφίκετο τὸ δεύτερον εἰς Κῶν, ἱστορίας χάριν· ἐτύγχανον γὰρ ἐγὼ γραμματεῦν τὸ τηλικαῦτα παρὰ τῷ αὐτόθι ὑποπροξένῳ τῆς Ὀλλανδίας καὶ Ἑλληνικῷ πράκτορι, τῷ μακαρίτῃ Κωνσταντίνῳ Ἰπποκρατίδῃ ἀνδρὶ καλῷ καγαθῷ καὶ λίαν ἐμὸι σεβαστῷ. Καὶ εἰμὴ προφθὰς ἀντίγραφον αὐτὴν, ἠφάνιζετο καὶ αὕτη μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν, ἀποξεστεισῶν βιβλικῶν προστάγματι τοῦ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον διοικούντος τὴν νῆσον ὁμοτάτου Μουσταφᾶ-μπη, λειψάνου Γενητσερικοῦ ἐκ τῶν εὐαρίθμων ἐκείνων· τῶν ὑπεφυγόντων τὸ τοῦ σουλτάνου Μαχμούτου ἐκδικητικὸν φάσγανον. Ἐρωτῶντος δέ μου τὸν βάρβαρον, Διὰ τί τοῦτο ἐποίησεν, ἀπεκρίνατο ἀπαρακαλύπτως, — ἵνα παύσωνται τοῦ λοιποῦ οἱ Φράγγοι περιερχόμενοι τὴν νῆσον, λόγῳ μὲν, χάριν τῶν ἀρχαιοτήτων, πράγματι δὲ, ὅπως διδάσκωσι τοὺς βεραγιάδας, οἷων προπροπατόρων εἶσιν ἔκγονοι.—Ὁ μὲν τοι Ρόσσιος οὕτως ἀναγινώσκει τὰς δύο τελευταίας τῆς ἐπιγραφῆς λέξεις: *ΚΑΙ ΤΩΝ ΧΑΡΜΥΛΩΝ*? [Ἴδε *Inscript. Græc. inedit. Fasc. III, p. 45. Berol. 1845*]. Ἀπέχει δὲ τῆς πόλεως ἡ κώμη περὶ τοὺς ἐξήκοντα σταδίους, πρὸς δυσμὰς. Ἐγωγε οὖν *Πηλείων* γραπτέον οἶμαι τὸ τῆς κώμης ὄνομα, δηλονότι ὡς ἀπὸ τοῦ Αἰακίδου Πηλέως· ἱστόρηκε γὰρ Καλλίμαχος ἐν Κῷ ἀποθανεῖν αὐτόν [παρὰ τῷ Σχολ. Πινδ. Πύθ. Γ', σ. 167]. Οὐκ ἀπεικὸς τοίνυν αὐτόθι ταφῆναι τὸν ἥρωα, καὶ ἀπὸ τοῦ ἥρωος αὐτοῦ οὕτως ὀνομασθῆναι καὶ τὸν τόπον».

Αὐτ. στίχ. 20. *Ἐπαρίδιον*] Ἄδελφον ποῦ τῆς νῆσου ἔκειτο τὸ χωρίον τοῦτο.

Αὐτ. στίχ. 36. *Κεφαλατικευότων*] *Κεφαλατικεῖν*, κεφαλὴν εἶναι τόπου τινός· τουτέστιν ἄρχεῖν, διοικεῖν. Ὅθεν καὶ τὸ διὰ στόματος τοῦ ὄχλου περιχρόμενον: «*Ἀρχοντες καὶ κεφαλῆδες*», ἀντὶ τοῦ διοικεῖσθαι κεῖται.

Αὐτ. στίχ. 38. *Τὰ τοῦ δημοσ. διεργουόντων*] *Δημόσια* ἢ *δημοσιακά* ἔλεγον κυρίως οἱ Βυζαντινοὶ τὴν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ κράτους ἀποφερομένην παντοίαν πρόσδον. *Διεργουόντες* δὲ τὰ τοῦ δημοσίου ἔλεγοντο οἱ οἰκονομικοὶ ἐν γένει λειτουργοί, παρ' ὧν καὶ δι' ὧν εἰσепράττοντο οἱ φόροι.

Αὐτ. στίχ. 39. *Τοπικῶν*] Τουτέστι τῶν προϋχόντων, ἰσχυρῶν τοῦ τόπου.

Αὐτ. στήλ. 6', στίχ. 2. *Σιταρχίας*] Ταύτῃ τῇ ὀπισθεν ἐξηγηθέντι *Σιταρχίσεως* [σελ. 83, στήλ. 6'].

Αὐτ. *Ἄερος*] Καὶ τοῦτο ταύτῃ ἂν εἴη τῇ ὀπισθεν ἐξηγηθέντι: *Ἀερίκῳ* [σελ. 84, στήλ. 6'].

Αὐτ. *Ἀδιωτικίου*] *Ἀδίοι* ὀνομάζονται οἱ μοναχοὶ παρὰ Θεοδωρήτῳ [Ἐκκλ. ἱστορ. Δ', κη]. Κατ' Εὐστάθιον δέ: «*Ἀδίοι καὶ οἱ γυναιξὶ μὴ συνοικοῦντες· ἡμιτελῆς γὰρ χῆρος βίος*» [Εἰς Ἰλ. Β, σελ. 325]. Ὅθεν εἰκάσειεν ἂν τις φόρον εἶναι τὸ *Ἀδιωτικίον* τελούμενον παρὰ τῶν ἀγάμων ἢ καὶ τῶν χήρων, ὡς *ἀδιωτον βίον* (κατὰ γε τὴν κρίσιν τῶν ἐπ. π. νενοηκότων τὸν φόρον) ζώντων.

Αὐτ. στίχ. 5. *Ζευγαρτικίου*] Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. ΙΕ' Λύσει Μανουὴλ τοῦ Κορνηνοῦ καλεῖται τὸ τοιοῦτον τέλος *Ζευγολόγιον*, παρὰ τῶν ζευγηλατῶν πάντως τελούμενον.

Αὐτ. στίχ. 34. *Ἔτους*] Ὅπερ ἐστὶ σωτήριον 1331..

ἩΡΩΝ ΤΟΥ ΒΑΪΡΟΝ.

Ὁ δῆμος τοῦ Μεσολογγίου ἀπεφάσισε νὰ ἀνεγείρῃ ἥρωον εἰς μνήμην τοῦ ἐν τῇ κλεινῇ ἐκείνῃ πόλει ἀποθανόντος λόρδου Βαΐρον· ἡ ἀπόφασις δὲ αὕτη, εἰ καὶ βρῆδῶς ἐγένετο, τιμᾷ τὸ Μεσολόγιον, τῆς πρὸς τοὺς φιλέλληνας, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐλιγώτερον διαπρέψαντας, εὐγνωμοσύνης, ἐφειλομένης ἐνθερμοτέρας ἢ πρὸς τοὺς ἡμετέρους· διότι οὗτοι μὲν ἐξ-επλήρωσιν χρέος πρὸς τὴν πατρίδα, ἐκείνοι ὅμως, καταλιπόντες καὶ συγγενεῖς, καὶ οἰκείους, καὶ βίον ἄνετον, καὶ ἐλθόντες νὰ συνταλαιπωρηθῶσι, νὰ συγκινδυνεύωσι καὶ νὰ συναποθάνωσι μεθ' ἡμῶν, ὡρμήθησαν ἐξ ἀπλοῦ αἰσθήματος ἐκ τῶν εὐγενεστάτων, ὅπερ ὀφείλομεν ν' ἀμείψωμεν τιμῶντες τὴν μνήμην αὐτῶν, καὶ παραδίδοντες αὐτὴν ἀνεξάλειπτον πρὸς τοὺς μεταγενεστέρους. Ὁ Βαΐρον ὑπῆρξεν, ὡς καὶ ὁ Ἀστυγῆς, ὁ Φαβιῆς, ὁ Νόρμκν, ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος· εἰ δὲ καὶ δὲν ἐπέτρεψε ὁ θάνατος νὰ εὐοδοθῶσι τὰ μεγάλα σχέδια τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ ἀποθανόντος Ἀγγλου, οὐδὲν ἦτον τὸ πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ σέβας ἔσται αἰώνιον· καθόσον μάλιστα ἀνώτερος ὢν τῶν ἄλλων φιλελλήνων τὴν τε γέννησιν, τὴν ἀγωγὴν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν παιδείαν, καὶ διὰ τοῦτο, τασσόμενος μετὰ τῶν ἀρίστων τῆς πατρίδος αὐτοῦ, προετίμησε νὰ θυσιασθῇ, ὡς καὶ ἐθυσιάσθη, ὑπὲρ ξένης χώρας. «*Δὲν ἡμποροῦσε τάχα καθήμενος, λέγει ὁ ἀπαγγεῖλας τὸ 1824 τὸν ἐπικτήδειον αὐτοῦ, δὲν ἡμποροῦσε τάχα, καθήμενος καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀναπαυόμενος.*»